

- Alacaklının (değiştirilebilir tahvil sahibi) değiştirme hakkı, vadeden itibaren 2. yıl sonunda veya bunu takip eden faiz ödeme tarihlerinde doğmaktadır. Alacaklı, ortaklığa yöneltilen bir bildirimle -izahnamede belirtilen tarihlerden en az bir ay önce- bu hakkını kullanabilir (m. 10-11). Alacaklının tek taraflı irade beyanıyla değiştirme hakkını kullanması, yenilik doğurucu bir hak olduğundan ortaklığın kabulü aranmaz.

Alacaklının değiştirme hakkını kullanmak istemesi halinde, ortaklığın tabi olduğu sisteme göre bu hakkın kullanılmasında uyulacak şekiller farklılık göstermektedir. Ortaklık esas sermaye sistemine tabi ise, değiştirilebilir tahvil sahiplerinin anılan tahvilleri bankaya tevdi etmeleri ve aldıkları blokaj belgesini iştirak taahhütnamesi ile birlikte ortaklığa vermeleri gerekir. Ortaklık kayıtlı sermaye sistemine tabi ise sistem gereği blokaj belgesi sözkonusu değildir. Öte yandan, 3794 sayılı kanunla değişik SPK'nun getirdiği sermaye piyasası araçlarının bastırılıp sahiplerine verilmesi zorunluğu (SPK. m. 7/4) gereği, esas sermaye sistemine tabi ortaklıklarda, değiştirmeye ilişkin sermaye artırımını kesinleştikten itibaren 30 gün içerisinde, kayıtlı sermaye sisteminde değiştirme sırasında hisse senetleri verilecektir (m. 12).

- Anonim ortaklık, değiştirmeye ilişkin yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdiği halde alacaklının (değiştirilebilir tahvil sahibi) değiştirme hakkını kullanmaması bu hakkı ortadan kaldıracaktır. Bu durumda değiştirilebilir tahvil sahibinin hakkı anapara ve işlemiş faizleri almasına ilişkindir (m. 15).

- Borçlunun (anonim ortaklık) değiştirme talebinde bulunması halinde, (izahname ve sirkülerde belirtilmesi şarttır) bu talep, vadeden itibaren 2 yıl ve sonrasındaki faiz ödeme tarihlerinde yapılmak gerekir. Anılan tahvil sahiplerinin değiştirme hakkını kullanabilmeleri için ortaklık, değiştirme tarihinden en az bir ay önce değiştirilebilir tahvil sahiplerine ilan yoluyla duyuru yapmak zorundadır. Değiştirilebilir tahvil sahibi belirtilen

sürede değiştirme hakkını kullanmamış ise bedeli bir bankada bloke edilen bu tahvillerin teslimi karşılığında bedelleri ödenecektir. Değiştirme sözkonusu olduğu takdirde, değiştirilen tahviller noter huzurunda tesbit edilerek iptal edilir (m. 8- 9)

- Değiştirme hakkının kullanılması halinde değiştirme fiyatı ve oranının ne olduğu yeni düzenlemede kapsamlı bir biçimde belirtilmiştir. Buna göre: bu hisse senetlerine uygulanacak fiyat, değiştirme fiyatını; değiştirme sırasında değiştirilebilir tahvilin nominal değeri karşılığında verilecek pay sayısı değiştirme oranını ifade etmektedir. Oran küsuratlı ise, küsurata isabet eden hisse senedi olarak ödeme imkânı olmayan miktar, değiştirilebilir tahvil sahibine nakden ve peşinen ödenir (m.5).

Konuya ilişkin sermaye artırımlarında hisse senedi fiyatlarında düşme sözkonusu ise, önceki düzenlemeden farklı olarak değiştirme oranını düzeltme esaslarının, değiştirilebilir tahvil ihracına ilişkin izahname ve sirkülerde belirtileceğine işaret edilmiştir (m. 6). Burada, değiştirme oranının düzeltilmesi imkânı ile değiştirilebilir tahvil sahiplerinin düşük fiyatla hisse senedi iktisabı önlenmek istenmiştir.

- Değiştirme hakkının kullanılması amacı ile hisse senetlerinin çıkarılmasına karşın değiştirilmeyen kısmın varlığına halinde bu kısım, rüçhan haklarını kullandırmak üzere pay sahiplerine sunulur. Pay sahiplerinin bu haklarını kullanmaması üzerine, kalan kısmın halka arzı sözkonusu olacaktır (m. 18).

(1) TEOMAN Ömer, *Anonim Ortaklıkta İntifa Senetleri*, İstanbul 1978, 54, Bkz. Dp. nt. 17- 22'de anılan yazarlar.

(2) TEOMAN, 55

(3) TEKİNALP Ünal, *Sermaye Piyasası Hukukunun Esasları*, İstanbul 1982, 65

(4) TEKİNALP, 65, Bkz. dp. nt. 43- 46'da anılan yazarlar.

(5) R.G.T. 14.7. 1992 S. 21284 /Mükerrer

(6) TEKİNALP, 35-39

ULUSLARARASI HUKUKTA BARIŞA, İNSANLIĞA KARŞI SUÇLAR ve SAVAŞ SUÇLARI: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KURUŞU ve BOSNA HERSEK (*)

Doç. Dr. Jale CİVELEK (**)

GİRİŞ

Fertlerin hukuki statüsü ve ilişkileri ilke olarak ulusal hukuk konusunda girip, uluslararası hukuk dışında kalmakla beraber, uluslararası ilişkileri geliştikçe, fertlere ilişkin bazı sorunlarda uluslararası hukukun konusu olmuştur. Fertlerin uluslararası hukukta hak ve görevlere sahip olması, bazı kural dışı durumlar saklı kalmak koşulu ile, ancak Devletlerin aracılığı ile mümkündür.

Uluslararası hukukta fertlere yönelik kurallar 19. yüzyılda ilk önce, hiç bir Devletin egemenliğinde bulunmayan uluslararası alan olan açık denizlerde fertler tarafından işlenen bazı suçlar bakımından ortaya çıkmıştır. Sonuçta, açık denizlerde, uluslararası ticareti engelleyerek, fertlerin yaşam ve mal varlığını tehdit altın alan ve açık denizlerde köle ticareti yapanların herhangi bir Devlet tarafından yakalanıp cezalandırılması ilkesinin kabul edilmesine dair uluslararası hukuk kuralları gelişmiştir.

20. yüzyılda ise, uluslararası hukukta bazı fert gruplarının (azınlıklar, sığınmacılar, tabiyetsizler...) korunmasına ilişkin

(*) *Konunun Cenevre Hukuku açısından değerlendirilmesi gelecek sayıda yer alacaktır.*

(**) *M. Ü. İ.İ. B. F. Kamuyönetimi Bölümü Öğretim Üyesi*

ilkeler geliştirilmiş ve II. Dünya Savaşından sonra ise, bütün insanların temel değerlerinin korunması üzere, insan haklarının uluslararası alanda korunması konusu önemli bir boyut kazanmıştır. (1).

Uluslararası hukukun fertlerle ilgilenmesi çok eskilere dayanmamakla beraber bazı zorunlulardan ötürü insan yaşamını ve özgürlüklerini korumak üzere (bulaşıcı hastalıklarla mücadele, esaret ve esir ticaretinin yasaklanması gibi), Devletler andlaşmalar imzalamışlardır.

Uluslararası bir yargı organı önünde davalı ve davacı olabilmek Devletlere tanınmış olmakla beraber (2), fertlerin başvurabilecekleri uluslararası yargı organları ve uluslararası hukuka aykırı davranışlarda bulunanların uluslararası bir yargı organı önünde cezai sorumluluklarının sözkonusu edilebileceği uluslararası yargı mercileri de kurulmuştur.

20. Yüzyılın başında kurulan bazı uluslararası yargı organlarının bazı koşullar altında fertlere başvuru hakkını tanımış olduğunu görüyoruz. Örneğin beş Orta Amerika Cumhuriyeti (Panama, Nikaragua, El Salvador, Guatemala, ve Kosta Rika) arasında, 1907 Washington Andlaşması ile kurulan Orta Amerika Adalet Divanına, uluslararası hukukun ihlali sözkonusu olan durumlarda, fertlerin iç başvuru yollarını tükettikten sonra başvurabilmeleri kabul edilmişti.

Gene, II. La Haye Barış Konferansında, 1907 'de kabul edilen XII. Sözleşmede bir uluslararası Ganimet Mahkemesi kurulması ve fertlere duruşma hakkı verilmesi öngörülmüştü.

I. Dünya Savaşından sonra, Versailles Andlaşması 299-304. maddeleri ile diğer barış andlaşmalarında bir Karma Hakem Mahkemesi kurulmuştu. Karma Hakem Mahkemeleri, özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar ile savaşta malvarlığı zarar gören müttefik Devlet vatandaşlarının barış andlaşmalarında tanınan tazminat haklarına ilişkin talepleri çözecekti. (3).

Fertlerin bir uluslararası yargı organına başvurabilmesi, bu üç durum ile sınırlı kalırken, ne Uluslararası Daimi Adalet Divanı ne de Uluslararası Adalet Divanı önünde fertlere doğrudan taraf olma hakkı tanınmamıştır.

1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ise, 25. maddesinde, taraf Devletlerin, Avrupa İnsan Hakları Komisyonunun yetkisini kabul etmesi halinde, kişisel başvuruları incelemeyeği Komisyonra tanımıştır. Avrupa İnsan Hakları Divanına ise fertlerin başvuruda bulunması henüz mümkün değildir. (4).

Fertlerin uluslararası hukuka aykırı bazı davranışları da vardır. Uluslararası hukuk suç olarak değerlendirdiği bazı davranışların cezalandırılmasını ilgili Devletlere bırakmıştır; bu uluslararası suçların kaynağı uluslararası andlaşmalar olduğu gibi, teâmül değerine sahip ferdi suçlar da vardır (5).

Fert, uluslararası hukuk kaidelerinden, vatandaşı olduğu Devletin aracılığı olmaksızın yararlanmazdan önce, Devletler Hukukunda yasaklanan bazı davranışlarda bulunmaktan ötürü, doğrudan uluslararası hukukun uygulama alanına girebilmektedir. Uluslararası suç sayılan bazı davranışlardan suçlu bulunan fertlere karşı her Devlet, bu fertlerin vatandaşlık durumlarını gözönünde tutmadan kabul edilen uluslararası hukuk kaidelerini uygulayabilir. Bu fertlerin vatandaşı olduğu Devlet ise, diplomatik korumada bulunmaz. Uluslararası hukukun suç saydığı ve bunlara ilişkin olarak kurallar geliştirdiği fert suçları ise şunlardır: deniz haydutluğu, köle, beyaz kadın ve çocuk ticareti, savaş suçları, soykırımı, uçaklara saldırı ve uçak kaçırma, terörizm, ırk ayrımı (6).

Uluslararası hukuk fert suçlarına ilişkin kaideler geliştirmekle beraber ve gerçek kişilere açık yargı organlarının bulunmamasına rağmen, fertlerin uluslararası hukuk kurallarını çiğnemekten sorulu tutulabilecekleri ve uluslararası bir yargı organı önünde mahkeme edilecekleri uygulamalar, I. ve II. Dünya Savaşından sonra görülmüştür.

Uluslararası hukuk, fertlerin işledikleri savaş suçlarından ötürü cezalandırılması görüşüne ilk defa I. Dünya Savaşından sonra bir uluslararası hukuk belgesinde yer vermiştir. 1919 Versailles Andlaşması ile Alman İmparatoru II. Guillaume, uluslararası ahlâk kurallarını ve andlaşmaları çiğneniş olmaktan suçlu bulunarak, İtilaf devletleri tarafından belirtilen beş yargıçtan kurulu (ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya), özel bir mahkeme önünde yargılanması kararlaştırılmıştı. Versailles Andlaşmasının 227- 229 . maddelerinde, II. Guillaume ve öteki savaş suçlularının uluslararası bir mahkeme önünde yargılanmaları öngörülmüş olmakla beraber, Hollanda'nın ülkesine sığınan İmparatoru geri vermemek istemesi nedeniyle ve müttefiklerinde öteki savaş suçlularının Leipzig Yüksek Mahkemesine bırakılmalarını istemeleri sonucu, Versailles Andlaşmasının ilgili hükümleri uygulanamamıştır.

Versailles Andlaşması ve diğer barış andlaşmalarında, sadece savaş kaidelerine karşı işlenmiş suçlardan bahsedilip, "insanlık kaidelerinden" bahsedilmemişti. Suçluları yargılamak yetkisi askeri mahkemelere tanınmıştı. Müttefiklerin mevcut hukuki sistemlerinin dikkate alınmadığını ve bu suçların cezalandırılmasında ulusal düzenlemelerinde değişiklik yapmadıklarından hazırlıksız ve gerekli mekanizmalardan yoksun olduk-

larını gören Almanya, bu ülkelerin kamu oyunu tatmin etmek üzere, savaş suçlularını kendi yargılamak istedi ve 1919 da Leipzig Yüksek Alman Mahkemesine yetki tanıyan bir kanun kabul ederek savaş suçluları meselesini kendi halletmek istedi. Müttefikler de bir suçlular listesi hazırladı. Müttefiklerin delil toplamaları çok uzun zaman aldığından mahkeme 1921'de göreve başlayabildi. Mahkemenin vardığı sonuçların çoğu adil bulunmadığından, itirazlar oldu; ve Müttefikler Yüksek Konseyi, Leipzig Mahkemesi hakkında tahkikatta bulunmak üzere bir komisyon dahi kurdu, ve mahkeme çok şiddetli eleştirilere hedef oldu (8).

I. Dünya Savaşından sonra savaş suçlularının cezalandırılmasında amaca ulaşılmamış olmasının ana nedeni, Devletlerin mutlak egemenlik fikrine çok sıkı bağlı olmalarından kaynaklanmıştır (9).

Savaş suçlularının cezalandırılması II. Dünya Savaşında da önem kazanmıştır. Almanya savaşı yasaklayan 1928 Paris Misak'ına ve birçok Devlet ile saldırmazlık paktlarına taraf olmakla beraber, savaş açarak uluslararası hukuk kurallarını çiğnemişti. Alman güçleri de işgal ettikleri ülke halkına işkence uygulamışlardı. Bu nedenle daha savaş daha sona ermeden, 1943 Moskova bildirisini ile , müttefikler bu tür suçluların cezalandırılmalarını kararlaştırdılar. Bildiride adı savaş suçlularının (katliam ve işkence gibi suçları işleyenler), bu suçları işledikleri yerin mahkemesinde yargılanacakları; Büyük Savaş suçlularının ise Avrupa ve Uzak Doğu'da kurulacak uluslararası nitelikli askeri mahkemelerde yargılanmaları istenmiştir. Bu sonuçlar, suçları belli bir coğrafi bölgeye sınırlı olmayan Alman yöneticileridir (10).

Savaş suçlularının yargılanıp cezalandırılmasının fiilen gerçekleştirilmesi ilk defa Nürnberg Uluslararası Askeri Mahkemesi ile mümkün olmuştur. Savaş suçlularının cezalandırılmasının öngörüldüğü 1945 Almanya'nın teslim Bildirisine göre, Almanlar savaş suçu işleyen Nazi yöneticilerini müttefiklere teslim etmeği kabul ediyorlardı. Büyük savaş suçlularının yargılanacaklarını açıklayan ve Almanya üzerinde yetkili olacak alan ABD, SSCB, İngiltere ve Fransa, bunu 1945 Londra Andlaşması ile uygulamaya koymuşlardır. Londra Andlaşmasına göre, coğrafi bir bölgeye sınırlı olmayan savaş suçlularını yargılamak üzere bir uluslararası askeri mahkeme kurulup, kişisel, grup, ya da örgüt üyesi olarak suç işleyenleri yargılayacaktır. Askeri mahkemenin 29 maddelik statüsüne göre, yargılanacak üç grup suç vardı: barışa karşı işlenen suçlar, savaş kaidelerinin ihlalinden doğan suçlar ve insanlığa karşı işlenen suçlar.

Barışa karşı işlenen suçlar bir saldırı savaşı yada andlaşmalara aykırı bir savaşın sürdürülmesi eylemlerini; savaş suçları savaş kaidelerinin ihlali; işgal altındaki ülkelerde sivil halkın ve savaş esirlerinin öldürülmesi ve kötü davranılması, gereksiz yere kentlerin yağma edilip yakılmasını, insanlığa karşı işlenen suçlar savaşta sivil halkın öldürülüp insanlık dışı muameleye tabi tutulmasını kapsıyordu.

Nürnberg askeri mahkemesi 1946 yılında kadar çalışarak, 24 kişi ve 6 Nazi kuruluşunu yargılamış ve cezalandırmıştır (11).

Bu mahkemenin örneğine bakılarak Uzak Doğu Uluslararası Askeri Mahkemesi, Japon savaş suçlularını yargılamak üzere kurulmuştur. Tokyo Askeri Mahkemesi, 1946'dan 1949'a kadar faaliyete bulunarak, savaş suçlusu dörtbinden fazla japon'u yargılayarak, ölüm cezaları da vermiştir.

Nürnberg ve Tokyo Mahkemeleri doktrinde, yasal oluşu ve hukuksal dayanağı bakımından çok tartışmalara konu olmuştur. (12) Eleştirilere rağmen, B.M.Genel Kurul'u, 1946'da Nürnberg Mahkemesi kararlarının, uluslararası hukuk ilkele-

ri olduğunu oybirliği ile açıklamıştır (13).

Biz burada önce B.M. Kuruluşunun barışa karşı işlenen suçlar, savaş suçları ve insanlığa karşı işlenen suçlar bakımından, uluslararası alanda insan hakları açısından yaptığı davranışları genel olarak açıklamaya çalıştıktan sonra, insancıl hukuk alanına giren Cenevre Sözleşmeleri Hukukun bu konudaki kaidelerini de incelemeye çalışacağız. Bu nedenle İnsan Hakları Hukuku ile İnsancıl Hukuk arasındaki fark ve yakınlaşma da kendiliğinden ortaya çıkmış olacaktır.

Uluslararası İnsan Hakları Hukukunun itici güç rolü oynayan kuruluşu B.M.dir. Kendisine bu konuda, bölgesel alanda Avrupa Konseyi ve Amerikan Devletleri Teşkilatı da yardımcı olur. İnsan hakları evrensel alanda ilk defa ifadesini 1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirisinde bulmuştur. İnsancıl hukuk ise yazılı bir huku alanına ilk defa 1864 Cenevre Sözleşmesi ile aktarılmıştır.

İnsancıl Hukuk silahlı çatışma durumunda geçerli kaideleri gösterirken, insan haklarına ilişkin kaideler özellikle barış zamanında uygulama bulmakta ve buna ilişkin belgeler ise, çatışma dönemleri bakımından bunları önleyici kaideler içerirler. İnsan hakları, Devletler ile Devletlerin vatandaşları arasındaki ilişkileri düzenlerken, İnsancıl Hukuk Devletlerin ile düşman Devlet vatandaşları arasındaki ilişkileri düzenler. Neticede bu iki sistem birbirlerine çok yakın olmakla beraber farklıdır. Bununla beraber B.M. Kuruluşunun İnsancıl Hukuk alanına giren davranışları da vardır.

B.M. KURULUŞU VE İNSANCIL HUKUK ALANINA GİREN DAVRANIŞLARI

B.M Kuruluşunun bu alana giren davranışları, silahlı çatışma dönemlerindeki davranışları ile barışın korunmasına ilişkin davranışlarını kapsar. Özellikle Genel Kurul, Güvenlik Meclisi, Genel Sekreterin bu konuda önemli rollerinin bulunması gerekiyor.

1. B.M. KURULUŞU, İNSAN HAKLARININ KORUNMASI VE BARIŞ HAKKININ SAĞLANMASI:

İnsan haklarının uygulanışı ile, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması arasında sıkı bir ilişki vardır. Nitekim B.M. Andlaşmasının Giriş bölümünde B.M. Halkının insanlık yaşamında "iki kez insanlığa eşi görülmedik anlar yaşatan savaş felaketinden gelecek kuşakları" korumak ve "temel insan haklarına insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların ve büyük uluslarla küçük ulusların hak eşitliğine olan inanc"ı tekrarlanmıştır.

B.M. Andlaşmasının 1. maddesinde kuruluşun dört amacı sıralanırken, " uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla barış tehditlerini önlemek ve kaldırmak ve saldırganlık ve öteki barış bozucu eylemleri bastırmak üzere etkin toplu önlemler almak ve barışçı yollarla ve adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak barışın bozulmasına varabilecek uluslararası anlaşmazlık yada durumların düzeltilmesi ve çözümünü sağlamak", "... evrensel barışı güçlendirecek öteki uygun önlemleri almak" B.M. Kuruluşunun amaçlarından saymıştır.

İnsan hakları ile barışın sağlanması arasındaki sıkı ilişki Andlaşmanın birçok hükmünde geçer. Bu nedenle 55. madde, hak eşitliği ilkesinin sağlanabilmesi üzere "barışçı ve dostça ilişkiler kurulabilmesi için gerekli olan ekonomik kararlılık ve gönenc koşulları yaratmak üzere" Kuruluşun ayırım gözetmeksiz "herkes için insan hakları ve temel özgürlüklerin evrensel olarak saygı görmesini" gözeteceğini ifade eder. Bu maddede "sağlanan amaçları gerçekleştirmek için" üyeler "topluca ve ayrı ayrı örgütlerle işbirliği içinde" bulunmağı taahhüd etmişler-

dir (56. mad)

Uluslararası ilişkilerde tehdit ve saldırı yoluna başvurmamanın yasaklandığı kesin değildir, bu yollara başvurmak B.M. Andlaşmasına aykırı olduğu takdirde, uluslararası hukuk çiğnenmiş olur; ve Güvenlik Meclisi, uluslararası barış ve güvenliği sağlamak üzere gerekli tedbirleri alır..

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve insan hakları arasındaki ilişkiyi kurmak üzere B.M. organları çeşitli vesilelerle tavsiyeler de kabul etmişlerdir.

Genel Kurul tarafından kabul edilen bu konuya ilişkin ilk tavsiyede 110 (II) 1947, üye Devletlerin tek başlarına olduğu kadar beraberce, temel özgürlüklere evrensel alanda etkin saygıyı sağlamak üzere taahhüde girdikleri hatırlatılarak, barışı tehdit eden, bozan yada her türlü saldırı fiiline sebep olabilecek her türlü propagandanın kaçınacakları bildirilmiştir (15).

Genel Kurul 290 (IV) 1949 "Barışın Genel Esasları" tavsiyesinde, B.M. Andlaşmasında öne sürülen ve kalıcı bir barışı amaçlayan temel ilkelerin dikkate alınmasının, uluslararası gerginliğin süregelmesinde başlıca sorumlu davranış olduğunu ifade etmiştir (16). 18 Aralık 1982, 37/ 199 tavsiyesinde ise, barış ve güvenliğin, insan haklarının gerçekleşmesinde temel unsurlar olduklarını açıkça ifade etmiştir (17).

Genel Kurul bu tavsiyelerinden başka, İnsan Hakları Komisyonu ve Azınlıkları korunması ve ayırıcı davranışlara karşı tedbirler alt komisyonu, bu konuya ağırlık vererek, davranışlarda bulunmuşlardır. Nitekim insan hakları komisyonu, 1976'dan itibaren düzenli bir şekilde bu meseleyi incelemek üzere gündemine almıştır. Nitekim Devletlere yönelttiği tavsiyelerinde, insan hak ve özgürlüklerinin sağlanmasının barış ve güvenliğin sağlanmasına bağlı olduğunu, devletlerin dünya barışını güçlendirmek üzere davranışlarda bulunmalarını; insan hakları ve ekonomik sosyal kültürel hakların ihlalinin dünyayı silahlı çatışmalara çekebileceğini ve dolayısı ile silahsızlanmaya gidilmesini ifade etmiştir (18).

İnsan Hakları Komisyonunun çağrısı üzerine, Azınlıkların korunması ve ayırıcı davranışlara karşı tedbirler alt komisyonu, bu konuda incelemelerde bulunarak, B.M. Andlaşmasının ve diğer uluslararası belgelerin ihlali, saldırı, askeri işgal, soykırımı, ırk ayırımı ve insanlığa karşı işlenen öteki suçların barış ve güvenliğin sağlanmasında etkisi olan insan haklarının ihlalinin teşkil ettiği sonucuna vararak hazırladığı tasarısında, Güvenlik Meclisi ve Genel Kurul'un dikkatlerini bu konulara çekmek üzere, Ekonomik ve Sosyal Meclise sundu. Alt komisyon, Genel Sekreter'in konuya ilişkin bir araştırmasını inceledikten sonra (E/ CN. 4./Şub. 2 / 1984/11), hazırladığı tavsiyesinde /(1984/30), uluslararası barış ve güvenliğinin korunmasının fertler bakımından ekonomik ve sosyal gelişme ve insan haklarına saygının sağlanabilmesi bakımından yaratacağı olumsuz davranışların sebep olacağı durumları ifade eden bir rehber hazırlaması çağrısında bulundu (19).

Alt komisyon, bu çalışmalar neticesinde kabul ettiği tavsiyede (1985/2 27 Ağustos 1985), insan hak ve özgürlüklerine gösterilecek saygının, barış ve güvenliğin, silahsızlanmanın, kalkınmanın sağlanmasında en önemli koşullar olduğunu kabul ederek, Genel Sekreterden İnsan Hakları ve uluslararası barış arasındaki ilişki, askeri nükleer harcamaların olumsuz etkisi ve bunların ekonomik kalkınma üzerindeki etkileri bakımından bir de rapor hazırlamasını istedi. Alt komisyonun 1985'teki gündeminin bir konusunda, insan haklarına, özellikle de yaşam hakkına gösterilecek saygının temel koşulunun uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması olmuştur (tavsiye 1985/1). Genel Sekreter ise Alt komisyona, incelemek üzere "İnsan haklarının özellikle de yaşam hakkının uygulanışında temel koşul olarak uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması-

na dair" bir rapor sunmuştur (20).

B.M. organlarının kabul etmiş olduğu uluslararası belgelerden birçoğu, genel olarak bazı insan hakları ile uluslararası barış ve güvenlik arasındaki ilişki konusunu içeren hükümler de ihtiva eder.

1948 Evrensel İnsan Hakları Bildirisinin başlangıcındaki ilk cümle, "İnsanlık ailesinin tüm üyelerinin niteliğindeki onuru ve eşit ve ayrılmaz haklarını tanımının dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğunu" ifade eder.

Genel Kurul'un 2625 (XXV) 24 Ekim 1970 tavsiyesi ile kabul ettiği, B.M. Andlaşmasına uygun olarak Devletlerarası dostlu ilişkileri ve işbirliği konusundaki uluslararası hukuk ilkelere ilişkin bildirisinin giriş bölümünde, özgürlük, eşitlik, adalet ve insan haklarına dayalı uluslararası barışı güçlendirip korumanın önemli olduğunu dikkat çekilmiştir.

Toplumların barış içerisinde yaşamaya hazırlanmasına dair Bildirisinde Genel Kurul (33/73, 5 Aralık 1978 tavsiyesi), fertlerin, devletlerin ve insanlığın barış içerisinde yaşama hakkını teyid etmiştir. Bildiri bu konuda Devletlere düşen sorumlulukların neler olduğunu da ifade edip, onlardan adil ve kalıcı bir barışı kurmak, korumak ve güçlendirmek gereğinin tanınması için çaba harcamalarını isteyerek, politikalarını özellikle genç kuşakların barış içinde yaşamaları için hazırlamak üzere bağdaştırmalarını istemiştir (21).

Genel Kurul, uluslararası barışın geliştirilmesi konusuna kadınların katılması üzerine de bir bildiri kabul etmiştir (37/61 3 Aralık 1982 Genel Kurul tavsiyesi). Bu bildiriye göre kadınların ve erkeklerin, uluslararası barış ve işbirliğinin sağlanmasında eşit menfaatleri vardır; bu nedenle kadınlar toplumun ekonomik, sosyal, kültürel, siyasi ve medeni meselelerine katılma hakkına erkeklerle eşit olarak sahiptir (22).

Genel Kurul, Halkların Barış Hakkı Bildirisinde (39/11 12 Kasım 1984 Genel Kurul tavsiyesi), "ülkelerin maddi gönenci, kalkınması ve ilerlemesi için ve B.M. tarafından ilan edilen insan hakları ve temel özgürlüklerin gerçekleşmesi için savaşı bir yaşamın uluslararası ana gerekeni olduğuna" inancını belirtmiş; barış içinde yaşamının "sürdürülmesini sağlamanın her Devletin kutsal ödevi olduğunu" vurgulamış; barış hakkının güvence altına alınabilmesi için "Devlet politikalarının, savaş tehdidinin, özellikle nükleer savaş tehdidinin ortadan kaldırılması, uluslararası ilişkilerde güç kullanmaktan kaçınılması ve uluslararası anlaşmazlıkların B.M. Andlaşmasına dayanarak barışçı yollarla çözülmesi yolunda yönlendirilmesi gerektiğini" belirtmiştir. Bildiride Genel Kurul Devletlere ve bütün uluslararası kuruluşlara çağırarak, "ulusal ve uluslararası düzeyde uygun önlemler alarak halkların barış hakkının gerçekleşmesine katkıda bulunmak üzere ellerinden geleni yapmalarını" istemiştir (23)

2. B.M. KURULUŞU VE SİLAHLI UYUŞMAZLIK DÖNEMLERİNDE İNSAN HAKLARININ KORUNMASINA İLİŞKİN DAVRANIŞLARI:

İnsan haklarının silahlı çatışma dönemlerinde korunması uluslararası toplumu ilgilendiren önemli bir meseledir.

Uluslararası İnsancıl Hukuk kaidelerinin kodifikasyonu, Uluslararası Kızıl Haç Komitesinin (CICR) bir meselesi olduğundan, 12 Ağustos 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve ondan önceki 1899 ve 1907 La Haye Sözleşmeleri ve 1925 Cenevre Protokolü, bu kuruluşun sayesinde kabul edilmişlerdi. Bununla beraber insan hakları ile ilgilenen birçok uluslararası kuruluş, bu sözleşmelere taraf Devletlerin sorumluluklarına gösterdikleri saygıdan emin olmadıklarından ötürüdür ki bu konudaki

endişelerini de dile getirmişler ve bu konuda uluslararası işbirliğini sağlamak için de davranışlarda bulunmağı arzu etmişlerdir.

Nitekim Güvenlik Meclisi Ortadoğu uyuşmazlığı ile ilgilenirken 237/ 1967 tavsiyesinde, insan haklarına savaş esnasında dahi saygı gösterilmesi gereğini vurgulamış ve ilgili Devletlere savaş esirleri, savaş zamanında sivil halkın korunmasına dair Cenevre Sözleşmelerinde tespit edilen ilkelere saygı göstermelerini tavsiye etmiştir. Güvenlik Meclisi'nin bu konudaki tavsiyesi Genel Kurulda da olumlu karşılandığından 1967'den itibaren teyid edilmiştir.

1968 Uluslararası İnsan Hakları Tahran Konferansında, silahlı çatışmaların insanlığı baltaladığı, katliam, işkence, savaş esirlerine yapılan insanlık dışı muamelelerin, savaşlarda sivil halkın öldürülmesinin, kimyevi ve biyolojik silahlar kullanımının insanlığı saptırdığı, silahlı çatışma dönemlerindeki insancıl kaidelerin uygulanmaları gerektiği üzerinde durulmuştur. Konferansın tavsiyesi üzerine Genel Kurul 2444 (XXIII) 19 Aralık 1968 tavsiyesi ile Genel Sekreteri, CICR ile birlikte gerekli tedbirleri kabul etmeğe çağırmıştır.

Genel Kurul 1969 oturumunda Genel Sekreterin bu konuya ilişkin iki raporunu (A/ 7720 ve A/8052) incelemiştir. Bu raporlardan ilki 1949 Cenevre Sözleşmeleri ile B.M. kuruluşunun bazı belgeleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek, uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalarda uygulanacak insancıl hukuk ilkelerini; ikincisi ise B.M. Kuruluşunun kabul ettiği bazı belgelerin Cenevre Sözleşmelerinden daha geniş bir şekilde silahlı çatışma dönemlerinde insan haklarını koruduğunu ifade ediyordu. Raporla özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Sözleşmenin kaidelerinin savaş ve barış zamanında her zaman ve her yerde uluslararası nitelikte olsun olmasın bütün çatışmalarda uygulanacak biçimde kaleme alındığını ifade etmiştir. Bu raporların incelenmesinden sonra Genel Kurul, silahlı çatışma dönemlerini de insan haklarının korunmasına ilişkin beş tavsiye metni kabul etmiştir (9 Aralık 1970). Bunlar, tehlikeli görevlerde bulunan gazetecilerin korunmasına ilişkin uluslararası anlaşma tasarısı (2673(XXV)); savaş esirlerine dair bazı kaideler (2674 (XXV)); sivil halkın korunmasına dair bazı ilkeler (2675(XXV));savaş esirlerine uygulanacak davranışlar (2676 (XXV)) gibi meseleleri kapsayan tavsiyelerdir (25).

Savaş zamanında insan haklarını korunması konusunda Genel Sekreter de Genel Kurula 1971'den 1977'ye kadar, yedi ek rapor sunarak bu raporlarda CICR'nin insancıl hukukun gelişmesine ilişkin davranışlarını ele almıştır. İnsancıl hukuk alanında çalışmalarında bulunmak üzere CICR tarafından toplantıya çağrılan diplomatik kenferansta kabul edilen 1949 Cenevre Sözleşmelerine ek iki Protokol konusu ise Genel Kurul'un 32/ 44 8 Aralık 1977 tavsiyesinde incelenmiştir (26).

B.M. Kuruluşunun silahsızlama ve bazı silahların kullanımını yasaklamak sorunları ile ilgilenen organları da insan haklarının ve özellikle de yaşam hakkının korunmasına ilişkin tedbirler kabul etmişlerdir.

Nitekim 1653 (XVI) 24 Kasım 1961 tavsiyesi ile Genel Kurul Nükleer ve Termonükleer silahların kullanılmasını yasaklamasına dair Bildiriyi kabul ederek bu silahların kullanımının B.M. Andlaşmasının amaç ve ruhuna aykırı olduğunu ifade etmiştir. 1984 yılından itibaren de Genel Kurul silahsızlama konferansında birçok kez, her durumda nükleer silahlara başvurulması ve tehdidin yasaklanmasına dair bir uluslararası anlaşma yapmak üzere görüşmelerde bulunulmasını tekrarlamıştır.

Bu alanda B.M. Kuruluşunun yardımı ile 1963'te yürürlüğe giren, atmosfer, atmosfer ötesi ve su altında nükleer silahla-

rın denenmesini yasaklayan sözleşme kabul edilmiştir. 2372 (XXII) 12 Haziran 1968 tavsiyesinde nükleer silahların artışı-na karşı sözleşmeyi, ve 35/ 153, 12 Aralık 1980 tavsiyesinde de bazı klasik silahların kullanımını sınırlandırılması ve yasaklanmasına dair sözleşme ve ek protokollerini kabul etmiştir. Nükleer felaketlerin önlenmesine dair tavsiyesinde ise (36/100, 9 Aralık 1981), nükleer silahları kullanan fert ve Devletlerin insanlığa karşı en ağır suçları işledikleri, bunların affedilmeyeceklerini, buna izin veren kaide ve davranışların insanlık ahlâkı ve B.M. Kuruluşu amaçları ile bağdaşmadığını, nükleer enerjinin barışçı nedenlerle ve insanlığın iyiliği için ancak kullanılabileceğini ifade etmiştir (27).

3- B.M. KURULUŞU VE BARIŞA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR, SAVAŞ SUÇLARI VE İNSANLIĞA KARŞI İŞLENEN SUÇLAR:

A- NÜREMBERG İLKELERİ:

Genel Kurul'un talebi üzerine, B.M. Devletler Hukuku Komisyonu 1950 yılında Uluslararası Askeri Nüremberg Statüsü ile bu mahkemenin davranışlarında tanıdığı uluslararası hukuk ilkelerini kaleme almıştır. Genel Kurul 488 (V) 12 Aralık 1950 tavsiyesinde yedi ilke içeren bu belgeyi üye Devletlerle incelenmek üzere sunmağı da kararlaştırmıştır.

Bu ilkeler; uluslararası hukuka göre suç oluşturan bir davranışta bulunan bir kimsenin, bu davranışından sorumlu olarak cezalandırılacağı; ulusal hukukun, uluslararası hukuka göre suç teşkil eden bir davranış için ceza öngörmemiş olması, bu kimseyi uluslararası sorumluluğundan kurtarmaz; bir Devlet başkanı ya da hükümet görevlisinin uluslararası hukuka göre suç sayılan bir davranışta bulunması bu kimseyi uluslararası hukuka karşı sorumluluklarından kurtarmaz; bir kimsenin aldığı emirlere uyararak davranışta bulunması, kendisinin ahlakî seçim olanağı bulunması nedeniyle, uluslararası hukuka karşı sorumluluktan kurtarmaz; uluslararası hukuka karşı suç işlemiş bir kimsenin adil yargılanma hakkı vardır; barışa karşı işlenen suçlar, ve insanlığa karşı işlenen suçlar, uluslararası hukuka göre cezalandırılmaları gereken suçlardır; bu suçlara iştirak eden ya da işbirliğinde bulunanlar da uluslararası hukuka karşı suç işlemiş olacaktırlar. Altıncı ilke bu suçların çerçevesini de çizmiştir: Bir bildiri savaş tasarlamak, hazırlamak ya da yönetmek üzere uluslararası taahhütler, andlaşma ve sözleşmeleri ihlal ederek yapılan savaşlar ve bu davranışlarda bulunmak üzere planlar yapıp yada o planlara katılmak savaş suçlarını teşkil eder. Savaş, kaide ve teamüllerini çiğnemek, sivil halkı katletmek yada kötü muamele yapmak, bir yere göçe zorlamak, savaş esirlerini öldürmek onlara kötü davranışlarda bulunmak, mallarını müsadere etmek, şehir ve köyleri tahrip etmek, askeri zorunlulukların teyid etmediği her türlü davranışlarda bulunmak savaş suçlarıdır. Sivil halkı katledip, soykırımı, esarete zorlamak, bir yere göçe zorlamak ve diğer her türlü insanlık dışı davranışta bulunmak, siyasi ırka ve dini nedenlerle sivil halka eziyet etmek insanlığa karşı işlenen suçlardır.

B.M. Kuruluşu Nüremberg ilkelerinden hareket ederek, barış ve insanlığı güvenliğine karşı işlenen suçlar konusunda bir kod tasarısı hazırlamasına dair çabalar gösterirken, öte yandan savaş suçlarının ve insanlığa karşı suç işleyenlerin cezalandırılması amacı ile bir de belge kabul etmiştir.

B- BARIŞ VE İNSANLIĞIN GÜVENLİĞİNE KARŞI İŞLENEN SUÇLARA DAİR KOD TASARISI:

Devletler Hukuku Komisyonu tarafından 1951 de hazırlanan kod tasarısının içeriği uluslararası barış ve güvenliği tehli-ke altına alan, siyasi unsur içeren suçlar sınırlanmak istenildi-

ğinden, bu belgede esaret, kadınlara ve çocuklara yapılacak davranışlar konusunda kaide getirilmemiştir. Komisyon, fertlerin cezai sorumluluklarına ilişkin hususları da bu belge kapsamına almıştır.

Kod tasarısı 1953 yılında komisyon tarafından gözden geçirilmiş, Genel kurul ise 1954 yılında bu kodu incelemeye devam etmezden önce saldırı tanımına yapacak olan özel komite-nin raporunu sunmasını beklemek istemiştir (28).

"Saldırı Tanımı" Genel Kurul tarafından kabul edildikten sonra (3314 (XXIX) 14 Aralık 1974), 1977 'de Genel Kurul kod tasarısının gündemine kaydedilmesini kararlaştırmıştır.

Devletler Hukuku Komisyonunun 1954 yılında kabul ettiği ve Genel kurul'a sunduğu kod tasarısına göre, bu belgede tanımlanan barışa ve insanlığın güvenliğine karşı işlenen suçlar uluslararası hukuk suçlarıdır ve bunlardan sorumlu olanlar her kim olursa olsunlar cezalandırılacaktır (29).

C- SAVAŞ VE İNSANLIK SUÇLARINA ZAMANAŞIMININ UYGULANAMAYACAĞINA DAİR SÖZLEŞME

Bu sözleşme Genel Sekreter'in hazırladığı bir sözleşme tasarısından hareket edilerek, Ekonomik ve Sosyal Meclis ve İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanarak 1967 'de Genel Kurul'a sunulmuştu. Sözleşme Genel Kurul'un 2391 (XXI-II), 26 Kasım 1968 tavsiyesi ile kabul edilerek imzaya açıldı ve 11 Kasım 1970'te ise yürürlüğe girdi (30).

Sözleşmenin I. maddesinde işlendiği tarih ne olursa olsun, hangi suçların zamanaşımına uğramayacağı belirtiliyor. Buna göre, 1945 Nüremberg Uluslararası Askeri Mahkemesi Andlaşmasında tanımlanan ve Genel Kurul'un 13 Şubat 1946 (3 (I) sayılı ve 11 Aralık 1946 tarihli 94 (I) sayılı kararı ile onaylanan "savaş suçlarıyla özellikle savaş kurbanlarının korunmasını amaçlayan Cenevre Sözleşmelerinde sayılan ağır suçlar"; ve gene bu andlaşma ve Genel kurul kararında onaylanan "ister savaş ister barış zamanında işlensin, insanlığa karşı suçlarla, silahlı bildiri yoluyla ülke ele geçirme ve işgal, kurumsallaşmış ırk ayrımcılığı politikasından doğan insanlık dışı eylemler ve işlendiği ülkede iç hukukun çiğnenmesi anlamına gelmesede 1948 tarihli Soykırımı suçunun önlenmesi ve cezalandırılması sözleşmesinde tanımlanan soykırımı suçuna zamanaşımı uygulanmaz".

Sözleşmenin II. maddesine göre, I. madde belirtilen suçların işlenmesi halinde, bu sözleşmenin hükümlerinin kimleri kapsadığı belirtiliyor. Bunlar suçların işlenmesinde "elebaşı ya da suç ortağı olarak katılan yada başkalarını doğrudan kışkırtan yada sonucu ne olursa olsun bu suçların temsilcileri ve özel kişilere ve bu suçların işlenmesine göz yuman Devlet yetkilileri" olacaktır.

Sözleşmenin III. maddesinde, bu suçları işleyen kimsele-ri geri verilmesini sağlamak amacı ile taraf Devletlerin yasal önlemler kabul edecekleri ifade ediliyor.

Sözleşmenin IV. maddesi Sözleşmede belirtilen suçların "kovuşturulması yada cezalandırılmasına zaman yada benzeri sınırlamaların uygulanmasını sağlamak üzere kendi anayasal sistemleri uyarınca gerekli.... yasal ve varsa bu tür sınırlamaları" taraf Devletlerin kaldıracaklarını bildiriyor.

Bu sözleşme Türkiye tarafından imzalanıp onaylanmamıştır. Sözleşmeyi bu güne kadar 33 Devlet onaylamış, Meksika ise imzalamış fakat onaylamamıştır (31).

D. SAVAŞ SUÇLARIYLA İNSANLIĞA KARŞI SUÇ İŞLEYENLERİN ARANMASI, TUTUKLAMASI, GERİ VERİLMESİ VE CEZALANDIRILMASI KONUSUNDA ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ İLKELERİ:

Savaş ve insanlığa karşı işlenen suçlara zamanaşımının uygulanamayacağına dair 1968 Sözleşmesinin kabulünden sonra Genel Kurul, insanlığa karşı suç işleyen fertlerin cezalandırılması konusu ile ilgilenmeye devam ederek, bu gibi suçları işleyenlerin cezalandırılmasının, insan temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının sağlanması, Devletlerarasında güvenin ve işbirliğinin teşvik edilmesi ve uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması bakımından önemli bir unsur olduğunu vurgulamak üzere 2583 (XXIV) 15 Aralık 1969 tavsiyesini kabul etti.

1972 yılında Genel Kurul, B.M. Genel Sekreterinin, B.M. organlarının tavsiyeleri ve CICR'nin, IV. Cenevre Sözleşmesinin hükümlerini nasıl ihlal edildiği konusunda saptadığı sonuçları ve bunlara ilişkin ilkeleri içeren tasarıdan oluşan belgesini değerlendirerek, bu belgeyi incelemesi üzerine İnsan Hakları Komisyonuna iletti. Komisyon 13 (XXIX) 29 Mart 1973 tavsiyesinde bu konuya dair ilkeler tasarısı hazırladı. Genel Kurul 3074 (XXVIII) 3 Aralık 1973 tavsiyesi ile savaş suçları ve insanlığa karşı suç işleyenlerin aranması, tutuklanması, geri verilmesi ve cezalandırılmasına dair dokuz ilkeyi kabul etti.

Bu ilkelere göre, bu suçların nerede işlenirse, işlensin, soruşturma konusu olacağı ve bu suçları işleyenlerin izlenip, tutuklanıp yargılandıktan sonra cezalandırılacaklarını, bir Devletin bu suçları işleyen kendi uyruklarını yargılamak hakkına sahip olduğunu; Devletlerin bu tür suçları önlemek amacıyla işbirliğinde bulunup gerekli ulusal ve uluslararası tedbirleri alacaklarını; devletler bu tür suçları işleyenleri aramak ve yargı önüne çıkarmak üzere birbirlerine yardımcı olacaklardır; bu suçlar konusunda hakkında kanıt bulunanların bu suçları işledikleri ülkelerde yargılanıp cezalandırılacakları; Devletler yargı önüne çıkarılacak kimseler hakkında bilgi ve kanıt toplama da birbirlerine yardımcı olup değiş tokuşta bulunacaklar; Devletlerin bu tür suçların aranması tutuklanması ve geri verilmesi ve cezalandırılması bakımından uluslararası taahhüt altına girdikleri, sorumluluklarını zedeleyici yasalar kabul etmeyecekleri; Devletlerin bu kimselerin aranması, tutuklanması ve cezalandırılması için aralarında işbirliğinde bulunurken de B.M. Andlaşması, Devletler Arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası İlkeler Bildirisinin hükümlerine uygun davranacakları tespit edilmektedir (32).

4- B.M. KURULUŞU VE SOYKIRIMI SUÇUNUN ÖNLENMESİ:

B.M. Genel Kurulu 11 Aralık 1946 tarihli bir tavsiyesinde, ferdin yaşam hakkını çiğnemek katil, insan topluluklarını yaşam hakkını ihlal etmek ise soykırımdır demiştir. Bu fiilin insanlığa büyük zararlar verdiğini ve ahlâk kaidelerine aykırı olduğu kadar B.M. Kuruluşunun da amaç ve ilkelerine aykırı olduğunu, ve bu suçun işlenmesinin uluslararası mesele olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca uluslararası hukuka aykırı bir suç olan soykırımı suçlarının ister özel kişiler olsunlar ister Devletin yetkili makamları olsunlar cezalandırılmaları gerektiğini ve bu hususta da Devletlerin işbirliği yapmaları gerektiğini önererek, Ekonomik Sosyal Meclisten bu konuya ilişkin bir sözleşme tasarısı hazırlamasını istemiştir (33).

Genel Kurul'un 9. 12. 1948 tarih ve A (III) sayılı tavsiyesi ile kabul ettiği Soykırımı Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi, 12 Ocak 1951 yılında yürürlüğe girmiştir (34)

Sözleşme, soykırımın bir uluslararası hukuk suçu olduğunu bildirir (1. madde) Uluslararası Adalet Divanı, Soykırımı Sözleşmesine Çekinceler konusundaki istişari görüşünde, Sözleşme ilkelerinin, Devletleri her türlü sözleşme akdinin dışında bağlayan medeni toplumlar tarafından tanınan ilkeler olduğunu

bildirerek, soykırımın yasaklanmasının bir genel hukuk ilkesi olduğunu doğrulamıştır (35).

Gerek 1951 tarihli Divanın istişari görüşünde ve gerek Sözleşmede (2. md), soykırımı suçunun tanımlanmasındaki belirleyici unsur, ulus, din yada soy ve ırk özelliklerine dayalı bir grubun yok edilmesi meselesidir.

Bir topluluğun ortadan kaldırmak amacıyla gerçekleştirilen davranışlar, Sözleşmeye göre soykırımı suçudur (II. mad). Bunlar: ilgili grup üyelerinin öldürülmesi, bedensel ve ruhsal sağlıklarına zarar verilmesi; bedensel varlıklarını ortadan kaldıracak koşullara tabi kılınmaları; gurup içinde doğumların önlenmesi; bir grubun çocuklarının zorla başka bir gruba naklidir. Bu davranışlar grubun bir kısmına ister bütününe yönelik olsun (I. mad), savaş yada barış zamanında yapılmış olsunlar (II. mad), neticede soykırımı suçlarıdır. Bu davranışlardan birini gerçekleştiren yada gerçekleştirilmesi için anlaşılan davranışları özendiren, bu davranışlara niyet eden, yada suça katılan herkes ister resmi görevli biri olsun, cezalandırılacaklardır (III. ve IV. madl)

Bu kimselerin yargılanması yada cezalandırılması ilke olarak, suçun işlendiği ülke devletin yetkisine girer (VI. mad); Sözleşmeye taraf devletler bu konuda gerekli yasal önlemleri almak taahhüdü altına girmişlerdir (V. mad). Bu suç işleyenler siyasi suçlu sayılmayacaklardır, ve Sözleşmeye taraf Devletler, ulusal yasaları ve taraf oldukları andlaşmalara uygun olarak, bu kimseleri ilgili Devletlere iade etmeyi kabul etmişlerdir (VII. mad)

B.M. Kuruluşunun savaş suçları, insanlığa karşı ve barışa karşı işlenen suçlar konusunda bu belirttiğimiz belli başlı davranışlarından başka faaliyetleri de vardır. Örneğin B.M. "İşkence ve Başkaca Zalimce, İnsanlık dışı yada onur kırıcı Davranış yada Cezaya Karşı" Sözleşmenin önsözünde taraf Devletler, "B.M. Andlaşmasında ilan edilen ilkeler uyarınca insanlık ailesinin tüm üyelerini eşit ve ayrılmaz haklarını tanımanın dünyada özgürlük, adalet ve barışın temeli olduğu anlayışından" hareket ettiklerini belirterek, "bu hakların insan kişiliğinin niteliğinde bulunan onurdan kaynaklandığı" inancında olduklarını ifade etmişlerdir.

Sözleşmede geçen hakların garanti altına alınmasını kontrol amacı ile de İşkenceye Karşı Komite kurulmuştur. Sözleşme savaş durumu, savaş tehdidi; iç siyasal karışıklıklar yada olağanüstü durumların işkenceyi haklı göstermediğini ifade etmiştir (2/2. mad); ve bu davranışlarda bulunanlar ulusal hukuklarındaki esaslara göre cezalandırılacaktır (4. mad), bu suçları işleyenlerin iadesi gerekli suçlar sayılmasının devletler taahhüt etmişlerdir (8/1. mad) (36).

5- B.M. KURULUŞUNUN İNSANCIL HUKUK ALANIDA VE BOSNA HERSEK MESELESİ İLE İLGİLİ DAVRANIŞLARI:

B.M. Kuruluşunun birçok organı eski Yugoslavya konusunda görüşmelerde bunun etkisi olmasa da bazı kararlar kabul etmişlerdir. Bu davranışların neler olduğunu B.M. Kuruluşu belgelerinden çıkarıp toparlamağa çalıştık.

Bosna Hersek Cumhuriyeti 3 Mart 1992 tarihinde bağımsızlığını ilan ettikten sonra 30 Nisan 1992 de AGİK vee 22 Mayıs 1992 tarihinde de B.M. Kuruluşu üyesi olmuştur.

İnsan Hakları Komisyonunun, Ekonomik ve Sosyal Meclis tarafından kabul edilen 14 Ağustos 1992 tarihli eski Yugoslavya'da insan hakları durumuna ilişkin tavsiyesinde, Güvenlik meclisi'nin 1991 tarihinden beri konuya ilişkin olarak kabul ettiği tavsiyeler ve eski Yugoslavya'nın taraf olduğu 1966 Paktları, soykırımı sözleşmesi, işkenceye dair sözleşme ve ırk ayırımının önlenmesine dair sözleşmeler; Güvenlik Meclisi'nin 4

Ağustos 1992'de özellikle Bosna Hersek'te sivil halkın kamplar ve hapishanelerde kötü muamele gördükleri ve buralara uluslararası kuruluşlar ve CICR'nin girmesine izin verilmesine dair bildirisini hatırlatılarak, Bosna Hersek'te insan haklarının çiğnenmesi ve etnik temizlik hareketleri kınanmış, ve uluslararası hukuka saygı sağlamak üzere tarafların gereken tedbirleri almaları gerektiği ifade edilmiştir. CICR ve B.M. Mülteciler Yüksek komiserliğinin buralarda davranışlarını sürdürebilmelerine ve insancıl yardımı ulaştırabilmelerine dair kolaylıkların gösterilmesini taraflardan istemiştir.

Azınlıkların Korunması ve Ayrımcı Davranışlara Karşı Alt Komisyonunu, 13 Ağustos 1992 de Ekonomik ve Sosyal Meclis tarafından kabul edilen kararında, etnik temizlik hareketi ve Bosna Hersek'te müslüman halkın göçe zorlanması kınanmış ve kamplarda yapılan insanlıkdışı davranışlara son verilmesi istenmiş barışa ve insanlığa karşı ve savaş suçu işleyenlerin adalete teslim edilmesi için acil tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır (37).

İnsan Hakları Komisyonunun, Ekonomik Sosyal Meclis tarafından kabul edilen 14 Ağustos 1992 tavsiyesinin kabul edildiği toplantısında üyeler konuya ilişkin endişelerini dile getirerek, II. Dünya Savaşından beri böyle dehşet verici olayların Avrupa'da vukuu bulmamış olduğunu, etnik temizlik hareketinin durdurulması gerektiğini, Sırların Bosna Hersek'te kamplarda sivil halkı esir tuttuklarını ve kötü muamele yaptıklarını, Komisyonun buralara gönderilmek üzere bir özel rapor taylor tayin etmesini; bütün savaşların sivil halka acılar verdiğini fakat insan hakları ve insancıl hukukun Bosna Hersek'te ihlal edilmesinin savaşın bir sonucu olmayıp, halkı göçe zorlayarak etnik temizlik yapmak amacıyla güttüğünü insanlık dışı davranışların etnik, ulusal ve dini nedenlere dayandığını, göçe zorlamanın ise savaşın neticesi olmayıp amacı olduğunu ifade etmişlerdir. Slovenya temsilcisi toplantıda, Yugoslav halk ordusu ve paramiliter sırp gruplarının insancıl hukuk kaidelerini çiğneyerek sivil halka karşı modern ağır silahlar kullandıklarını, 1946 Nürnberg ilkelere göre cezalandırılmaları gerektiğini, soykırımı sözleşmesinin 2. maddesinin ihlal edilip özellikle de Bosna Hersek'te etnik temizlik hareketlerinin çok önemli boyutlara ulaştığını; Sırp Karadağ yetkililerinin Hırvatistan ve Bosna-Hersek'teki suçlardan sorumlu olduklarını, ve tedhişçilere Karadağ'daki Sırbistandan para ve askeri yardım yapıldığını söylemiştir (38).

İnsan Hakları Komisyonunun kabul ettiği 14 Ağustos 1992 tavsiyesinde özel bir raportörün tayin edilmsi öngörüldü (Tadeusz Mazowiecki)

Özel raportör eski Yugoslavya topraklarında insan haklarının durumuna ilişkin ilk raporunda Bosna Hersek'te etnik temizlik hareketinin çok yoğun bir şekilde devam etmekte olduğunu; 12- 22 Ekim 1992'deki ziyaretinden sonra hazırladığı ikinci raporunda ihlallerin Cenevre görüşme masasında taahhüde hazırlandığı bir sırada dahi sürdüğünü, Bosna Hersek'teki çatışmanın amacının etnik olarak homojen bölgeler yaratmak olduğunu, bu amaçla da tedhiş, terör, tecavüz, katliam ve tehditlerin giderek yoğunlaştığını bildirmiştir. Özel raportör Güvenlik Meclisi'nin 771 (1992) ve 780 (1992) kararlarında insancıl hukuk ve savaş suçları alanına giren konuları incelemek üzere kurduğu uzmanlar komisyonuna soruşturma yapmak gibi bir ek görevinden verilmesinin gerekli olduğunu bildirmiştir. Ayrıca, tıp ve antropoloji uzmanlarından kurulu bir uzmanlar gurubunun da buralarda incelemelerde bulunmak üzere görevlendirilmesini talep ederek, insancıl yardımın artırılmasını istemiştir (39).

Türkiye'nin 16 Kasım 192 tarihinde İnsan Hakları Komis-

yonuna yönelttiği mektuptan sonra 30 Kasım - 1 Aralık 1992 tarihlerinde olağanüstü bir toplantı yapıldıktan sonra bir de tavsiye metni kabul edilmişti (40). Toplantıda İnsan Hakları Komisyonunun özel raportörü, özellikle müslüman halkın soykırımına uğradığını, sorumluluğun Bosna -Hersek'teki siyasi ve askeri idarecilere düştüğünü, Sırbistan ve Federal Yugoslav ordusu kumandanlığının desteği olmadan etnik temizlik politikasının uygulanamayacağını, bu politikaya hizmet eden amacında büyük ölçüde gerçekleşmiş olduğunu, zira müslüman ve hırvatların Sırp kontrolündeki bölgelerden kitleler halinde kaçtıklarını; Güvenlik Meclisinin 780 (1992) kararı uyarınca kurulan uzmanlar komisyonunun uluslararası hukukta savaş suçu kabul edilen suçların failerini ve bu emri verenlerin teşhis edilebilmesi için gayret sarfederek alacağı tedbirlerin savaş hukukunu ihlal eden herkesi caydırıcı niteliği haiz olması gerektiğini belirtmiştir. Özel raportör ayrıca, Bosna Hersek'te yaşayan sivil ve müslüman halkın dramının acil ve ahenkli bir davranış gerektirdiğini ve CICR'a kolaylıklar sağlanarak, sivil halkın yaşam hakkının garanti altına alınmasını ve bu bölgelerin de B.M. Koruma Gücü FORPRONU tarafından kontrol edilerek, etnik temizlik hareketinin durdurulmasını işaret etmiştir. Toplantıya katılan üyeler, insancıl hukukun ihlalinden suçlu olanların cezalandırılmaları üzere bir mekanizma kurulması, 1993 yılında insancıl hukuk kaidelerinin gözden geçirileceği bir uluslararası konferansın toplanması konularında görüş ve tekliflerini sunmuşlardır (41).

Azınlıklar Alt komisyonunun 19 Ağustos toplantısında, çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve hastalara yapılan insanlıkdışı davranışlar anlatılarak, alınacak tedbirler üzerinde tekliflerde bulunulmuştur (42).

Mülteciler Yüksek Komiserliği de uluslararası topluma çağrıda bulunarak, eski Yugoslavya'daki kamplardan çıkarılacak olan binlerce işkence görmüş insana kapılarını açmasını istemiştir (43).

B.M. Genel Sekreteri ise, bölgesel kuruluşlara çağrıda bulunarak Yugoslavya krizini çözmeye yardımcı olmalarını istemiştir. 26 Ağustos 1992 Bildirisinde Genel Sekreter, özel temsilcisi Cyrus Vance'ın barışçı çözümler aramak üzere bölgeye 1991- 1992 arasında beş kez gittiğini, Güvenlik Meclisinin (721) 27 Kasım 1991 kararında, barış gücü kuvvetinin tarafların 23 Kasım 1991 Cenevre toplantısında kabul edilen anlaşmaya gerekli saygıyı göstermeleri koşulu ile gidebileceğini kararlaştırdığını, Cyrus Vance'ın taraflar arasında bu konuda bir uzlaşma sağlamağı elde etmesi neticesinde 18 Aralık 1991 de ilk mavi berelilerin bölgeye gittiğini, Zagreb ve Belgraf'ta yaptığı görüşmeler neticesinde B.M. Koruma Gücünün (FORPRONU) kurulmasında mutabakat sağlandığını, ve Güvenlik Meclisinin 749, 7 Nisan 1992 kararında da kabul edildiğini, FORPRONU taraflar arsında insancıl sorunlar ve ateşkese ilişkin bazı sorunları çözümlmek durumunda olduğunu, Güvenlik Meclisinin 761, 762 ve 769 kararları ile bu gücün rolünün genişletildiğini belirtmiştir. Genel Sekretere göre, B.M. Andlaşmasının bölgesel kuruluşlara ayrılan VIII. bölümündeki esaslar dahilinde soğuk savaş nedeniyle başvurulmayan bölgesel kuruluşlara bu olayda rol oynamak fısatı çıkmıştır; bölgesel Avrupa kuruluşları, NATO ve B.M. Güvenlik Meclisi arasında işbirliği kurulmalıdır, zira uluslararası toplum dünyadaki her şiddet olayında her zaman müdahale edemez (44). Genel Sekreter ve yardımcısı ayrıca insancıl yardım konusunda uluslararası alanda kuruluşlara yardım çağrısında da bulunmuşlardır (45).

Yaşam hakkından yoksun bırakılmanın bir soykırımı suçu oluşturduğunu (6/3. mad), "ayrımcılık, düşmanlık ve şiddete yol açam ulus, ırk yada din karşıtlığının" yasa ile yasaklanaca-

ğı (20/2 mad.) hükümlerini içeren 1966 Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Pakt, insancıl hukuk bakımından etkin esaslar getiriyor diyebiliriz. Sözleşmede geçen hakların kontrolünü sağlamak üzere bir de insan hakları komitesi kurulmuştur. Bu komitenin isteği üzerine taraf Devletler uygulamaları konusunda kendisine raporlar sunarlar (40. mad) Komite eski Yugoslavya'da insan haklarının durumunu incelemek üzere bu ülkenin halefi olarak kabul ettiği ülkelerden, son olaylar konusunda, özellikle de yaşam hakkı işkence ve diğer zalimce ve insanlıkdışı davranışları önlemesine dair raporlar sunmalarını istemişti (46).

Bosna Hersek'in Pakt'ın 40. maddesi uyarınca sunduğu belge "Uluslararası Hukuk ve insanlığa karşı işlenen suçlar ve saldırgan tarafından Bosna Hersek'te kurulan temerküz kamplarına dair rapor" başlığını taşıyordu (47).

İnsan hakları komitesi Bosna- Hersek'in raporunu inceledikten sonra, komite üyeleri, bu ülkelerin sözleşmeden doğan sorumlulukları konusunda gösterdiği duyarlılığı takdir ettiklerini ifade etmişlerdir (48). Komite Bosna Hersek'e bu rapor ile ilgili olarak bir tavsiye yönelmiştir (49). Sırbistan ve Karadağ'ın raporunu inceledikten sonra yönelttiği tavsiyesinde ise ferdi hakları ihlal edenleri cezalandırmak üzere adaleti teslim etmesini istemiştir (50).

(1) Fertlerin uluslararası hukuk kişisi olması konusundaki görüşler ve bu konuya giren açıklamalar için: Hüseyin PAZARCI: *Uluslararası Hukuk dersleri II. Kitap AÜSBFY 571, 1989 Ankara, s: 141,142. Seha MERAY: Devletler Hukukuna Firiş AÜSBFY 117- 99 I. cilt 1960 Ankara s:187- 190; Edip ÇELİK: Milletlerarası Hukuk İ.Ü. Yayını 2057 Hukuk Fakültesi no: 456 I. Cilt 1975 s: 457- 459*

(2) Uluslararası Adalet Divanı Statüsüne göre (34. mad), Divanı önünde duruşma hakkı yalnız Devletlere tanınmıştır.

(3). Orta Amerika Adalet Divanı,1907 - 1918 arasında faaliyette kalmış kendisine yapılan beş başvurudan dördü iç başvuru yollarının tüketilmemiş olması nedeniyle red edilmiş, biri de başvuran kişinin aleyhine sonuçlanmıştır. Uluslararası Ganimet Mahkemesi, kendisini kuran sözleşme onaylanmadığı için yürürlüğe girmemiştir. Edip ÇELİK: a.g.e. s: 460- 461; Seha MERAY : a.g.e. s: 193

(4) Sözleşmeye ek ve 1990 yılında imzaya açılan ve henüz gereken önüle onayını almadığı için yürürlüğe girmemiş olan 9 no.lu protokol belli koşullarda fertlere Avrupa İnsan Hakları Divanına başvuru hakkını tanımış olacaktır. Bu protokolü onaylayan Avrupa Konseyi üyeleri: Avusturya, Çekoslovakya, Macaristan, Lüksemburg, Hollanda, Norveç'tir. Türkiye 1990 yılında protokolü imzaya açıldığında imzalamıştı. 9 no. lu protokol ile ilgili açıklamalar için: Jean François FLA-USS: *Le Droit de Recours individuel devant la Cour Européenne des Droits de l'Homme. AFDI: 1990 s: 507- 519*

(5). Hüseyin PAZARCI: a.g.e. s: 142- 144

(6) Bu suçlara ilişkin olarak uluslararası hukukun geliştirdiği kaideler için: Hüseyin PAZARCI: a.g.e. s: 144- 154; Seha MERAY: a.g.e s: 146;Edip ÇELİK a.g.e. s: 161- 162

(7) Doktrinde savaş suçlarının cezalandırılması fikri Victoria ve Grotius'a kadar varmakla beraber ilk defa uluslararası bir belgede yer alması Versailles Andlaşması ile oldu. Hüseyin PAZARCI: a.g.e. s: 190- 192;

II. Guillaume'un iadesini müttefik Devletler isterken, suçlarını hukuki bir dayanağa bağlamamışlardı, ahlaki sorumluluk öne sürülmüştü, "İnsanlık ha ve prensipleri"de hukuki terim olarak kabul edilmemişti. Hollanda bu nedenle iadesini red etmişti. Adi cürümler kanun ve antlaşmalarla ifade altına

alınmadığından, katil, yağma, soygun, şiddet gibi eylemlerden ötürü iadesi istense idi... Müttefikler mağluba, "ders vermek" arzusu ile hukuki sebep ve gerekçelere dayanmayarak doğru bir yol izlememiş oluyorlardı. İlhan LÜTEM : *Harp Suçları ve Devletlerarası Hukuk AÜHFY 1951 Ankara s: 23- 25*

(8) Andlaşmaya göre listedeki suçluların iadesi gerekiyordu. Listede önemli kimselerin isimleri vardı, neticede bunların Leipzig Mahkemesinde yargılanmaları teklif edildi. Müttefikler delilleri kendileri toplayıp Leipzig Başsavcısına vereceklerdi. Leipzig Mahkemesi hakkında tahkikat yapan komisyon Leipzig Mahkemesinin artık yeni davalara bakmağa devam etmesini Versailles Andlaşmalarının gereği şekilde uygulanabilmesi içinde, Almanya'nın mahkeme edilmek üzere suçlularını teslim etmesi gerektiğini bildirdi. Mahkeme görevine devam ederek 901 davadan 888 tanesine beraat kararı verdi; verilen cezalarda zaten işlenen suçla bağdaşmıyordu.

(9) İlhan LÜTEM : a.g.e. s: 27- 29

(10) Edip ÇELİK: a.g.e. s: 462

(11) Hüseyin PAZARCI: a.g.e. s: 147- 148

(12) Bu eleştiriler iki tane genel hukuk ilkesi üzerinde yoğunlaşırsa yasanın öngörmediği suç ve ceza olamayacağına ilişkin hukukun genel ilkesi ve bir kimsenin kendi davasında yargıç olamayacağı hususundaki genel hukuk ilkesi. Birinci eleştiride sonradan yapılan bir andlaşma ile önceki davranışlar yargılanıp cezalandırılmaz görüşü savunulmuştur; ikinci eleştiride yargılananların ve davacının aynı Devletler olamayacağı görüşü savunulmuştur. Hüseyin PAZARCI: a.g.e. s: 147- 148; İlhan LÜTEM: a.g.e. s: 99- 111.

(13). Nüremberg ve Tokya mahkemelerinden başka mahkemeler de vardı: Almanya'nın tesliminden sonra kurulan, üyeleri müttefik kuvvetlerin subayları olan, savaş kaidelerini çiğneyenleri yargılayacak Almanya'da kurulan mahkemeleri;Almanya'daki Fransız Mahkemeleri; Fransız, Norveç, Yugoslav, Belçika, Danimarka, Polonya, Çekoslovakya, Hollanda, Lüksemburg mahkemeleri gibi.... İlhan LÜTEM: a.g.e. s: 76- 85

(14) Jean PİCTET: *Le Droit International Humanitaire: Définition. in: Les Dimensions Internationales du Droit Humanitaire. Pédon- UNESCO 1986 s: 15*

(15) *Activites de L'ONU dans le Domaine des Droits de l'Homme. Nations Unies New York 1992 s: 313- 314*

(16) Genel Kurulun barış hakkı ve insan hakları arasında ilişkiyi kurmak amacı ile çeşitli tarihlerde kaleme aldığı çok sayıda tavsiye ve bildiri metni vardır. 1957 Gençlerde barış ideallerini, uluslararası saygı ve anlayışı geliştirme bildirisi; 1970 Uluslararası güvenliği güçlendirme bildirisi; ve B.M. Andlaşması uyarınca Devletlerarasıda dostça ilişkiler ve işbirliğine ilişkin uluslararası ilkeler bildirisi; 1974 Saldırı Tanımı; 1978 Topluları barış yaşamına hazırlama bildirisi., 1982 Uluslararası Anlaşmazlıkların Barışçı çözümü Manilla bildirisi gibi. Muzaffer SENCER: *Belgelerle İnsan Hakları 1988, s: 90- 92*

(17) *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 314*

(18) Bu tavsiyeler 987/7, 19 Şubat 1982; z 1983/143, 9 Mart 1983; 1984/ 28, 12 Mart 1984; 1986/ 10, 10 Mart 1986 in: *Activites de L'ONU... a.g.e. s: 315*

(19) *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 315*

(20) Alt komisyon bu raporu inceleyerek bu konudaki memnuniyetini 39. oturumunda kabul ettiği 1987/ 101, 31 Ağustos 1987 kararında dile getirdi. in: *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 316*

(21) Bildirinin 5,7,8. ilkeleri için : *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 316*

(22) Bildirinin 1. maddesidir. in: *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 317*

(23) 1984 Halkların Barış Hakkı Bildirisi metni için: Muzaffer SENCER: a.g.e s: 93 ve açıklamalar için : *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 317*

(24) Genel Kurul 1978 yılında Kosta Rika'nın teklifini uygun bularak, 34/111, 14 Aralık 1979 tavsiyesinde uluslararası barış konusunda bir üniversitenin kurulması fikrini benimsemiştir. 1986 yılında da uluslararası barış yılı olarak ilan etmiştir. Genel Kurulun 1980, 35/ 55. tavsiyesinde konuya ilişkin bir uluslararası anlaşma yapılması uygun görülmüştür. in: *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 318*

(25) *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 299- 300*

(26) *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 301*

(27) B.M. Kuruluşunun silahsızlanma ve bazı silahların kullanımının yasaklanmasına ilişkin kabul ettiği belgeler ve diğer davranışları için: *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 304- 306*

(28) *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 307*

(27) B.M. Kuruluşunun silahsızlanma ve bazı silahların kullanımının yasaklanmasına ilişkin kabul ettiği belgeler ve diğer davranışları için: *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 304- 306*

(28) *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 307*

(29) Bu kod tasarısının insanlığın güveni ve barışa karşı işlenen suçları tanımladığı 2.maddesinin metni: *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 307- 308*

(30) Sözleşmenin yürürlüğe girme koşulu, on Devlet tarafından onaylandıktan sonraki 90. uncu gündür (8 .mad) . Sözleşme metni ve bu konudaki açıklamalar için: Muzaffer SENCER a.g.es. s: 147- 149; *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 308- 309*

(31) *Statuts of International Instruments Chart of Ratifications as at 31 July 1992. Human Rights, Unitea Nations ST/HR/4/Rev. 6*

(32) Bu ilkeler bildirisinin metni ve gerekli açıklamalar için: Muzaffer SENCER: a.g.e . s: 150- 151; *Activités de L'ONU... a.g.e. s: 309- 310*

(33) İlhan LÜTEM: a.g.e. s: 181- 183

(34) Sözleşmeyi imzalayıp onaylayan 106 devlet vardır, bunlardan üçü (Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Bolıvya), imzaladıkları halde onaylamamışlardır. Türkiye sözleşmeyi 23 Mart 1950 tarihli yasa ile uygun bulmuştur. R.G. 29- 3- 1950 sayı: 7469. Hüseyin PAZARCI: a.g.e. s: 149, ve Muzaffer SENCER a.g.e. s: 139- 140; *Status of International Instruments... 1992*

(35) Hüseyin PAZARCI: a.g.e. s.: 149

(36) Bu sözleşme 26 Haziran 1987 de yürürlüğe girmiştir, Sözleşmeyi imzalayan 64 Devletten 15'i henüz onaylamamış, 49 tanesi de imzaladıktan sonra onaylamışlardır. Türkiye sözleşmeyi onaylamıştır ve ayrıca 21-22. maddelere göre de İşkenceye Karşı Komitenin yetkisini de tanımıştır. İn: *Status of International Instruments 1992, Genel Kurulun 39/46, 10 Aralık 1984 tavsiyesi ile kabul edilen ve 26 Haziran 1987 tarihinde uluslararası alanda yürürlüğe giren bu sözleşme için: Muzaffer SENCER: a.g.e s: 155- 165*

(37) *Nations Unies Conseil Economique et Social E/CN. 4/ 1992/S-1/8, 14. Aout 1992 Reppert de la Commission des Droits de l'Homme sur les travaux de sa première session extarordinaire*

(38) *Nations Unies Conseil Economique et Social E/CN. 4/ 1992/S-1/SR. 2, 22 Octobre 1992, Commission des Droits de l'Homme, lère session extraordinaire Compte rendu analytique de la 2ème séance.*

(39) *Nations Unies Conseil Economique et Social,*

Commission des Droits de l'Homme E/CN. 4/ 1992/S-1/ 10, Octobre 1992

(40) *Nations Unies Conseil Economique et Social E/CN. 4/ 1992/S-6/2, 3 Décembre 1992, Commission des Droits de l'Homme 2e session extraordinaire. Résclution 1992/ S- 2/1*

(41) *Nations Unies Conseil Economique et Social E/CN. 4/ 1992/S-2 SR2, 7 Décembre 1992, Commission des Droits de l'Homme 2e session extraordinaire, compte rendu analytique de la 2ème séance.*

(42) *Nations Unies Conseil Economique et Social, Sous, comussion de la lutte contra les mesures discriminatoires et de la protection des minarités,44ème session E/CN. 4/ Sub. 2/ 1992/ SR. 22, 4 Septembre 1992*

(43) *Le Semaine Internationele SI/ 25/ 92, 6 Novembre 1992 s: 3*

(44) Genel Sekreter, Mülteciler Yüksek Komiserliğinin de, Dünya Sağlık Kuruluşu ve UNICEF adına Bosna Hersek'e iki kez insancıl yardım yapılmasına dair çağrıda bulunduğunu da hatırlatarak, uluslararası toplumu bu bölgeye insancıl yardımda bulunmağa çağırdı. İn : *Nations Unies, Service de l' Information, Communiqué de PressSG/ SAM/ 1350, 26 Août 1992; Nations Unies Communiqué de peress SG/SM/ 1354 IHA/77, 4 Septembre 1992*

(45) *Nations Unies Service de l'Information, Communiqué de Press IHA/76, Septembre 1992*

(46) Halefiyet meselesi Komitede çok uzun tartışmalara de neden olmuştur. Dikenli bir hukuki sorun olduğu vurgulanarak, kurulan üç Devletin Yugoslavyanın yerine geçtikleri ve sorumluluklarını da üstlenmiş olarak kabul edilebilecekleri vurgulanırken, hukuki sorunların Komitenin çalışmalarını engellemeyeceğini, her üç Devletin de şimdilik insan haklarını korumakla sorumlu tutularak her üçüne de sözleşmeden doğan sorumluluklar bakımından eşit davranılması gerektiği, bir ülkenin ortadan kalkması ile pakt'ın halen devam ettiğini ispat etmenin gerektiği, durumun istisnai bir hal arzettiği vurgulanmıştır.... in *Pacte Relatif aux Droits et Politiques CCPRI C/ SR. 1178/Add. 1, 19 Janvier 1993*

(47) *Nations Unies Service de l'Information, Communiqué de Press HR/3219, 3 Novembre 1992*

(48) *Nations Unies, Service de l'Information, Communiqué de Press HR/3223, 6 Novembre 1992*

(49) *Nations Unies Pacte Relatif aux Droits Civils et Politiques CCPRI C/ 79/ Add 14, 28 Décembre 1992*

(50) *Nations Unies, Pacte Relatif aux Droits Civils et Politiques CCPRI C/ 79/ Add 16, 23 Décembre 1992*

KAYNAKÇA

- *ACTIVITES DE L'ONU Dans le Domaine des Droits de l'homme; Naitons Unies 1992*

ATAÖV Türkiye: Savaş Suçları Uluslararası Mahkemesi AÜSBFY. Haziran 1968. no: 2

CONSEİL DE e'EUROPE Assemblée Parlementaire 42 e session Ordinaire Resolution 950 (1990) Relative a'Lacrise du Golfe, 1 er Octobre 1990 13 e séance

- *COMITE INTERNATIONAL DE LA CROIX ROUGE: COMMUNIQUE DE PRESSE:*

2 Juillet 1991 no: 91/ 1672:

2 Juillet 1991 no: 91/ 1673

17 Juillet 1991 no: 1676

23 Août 1991 no: 91/ 40

4 Octobre 1991 no: 1682

- 6 Novembre 1991 no: 1688
 15 Novembre 1991 no: 1692
 27 Novembre 1991 no: 1695
 9 Décembre 1991 no: 91/50
 31 Décembre 1991 no: 91/53
 27 Mars 1992 no: 92/ 7
 8 Avril 1992 no: 92/ 8
 10 Avril 1992 no: 1705
 27 Mai 1992 no: 1719
 6 Juin 1992 no: 92/ 14
 24 Juin 1992 no: 92/ 16
 8 Juillet 1992 no: 92/ 18
 17 Juillet 1992 no: 92/ 19
 2 Août t 1992 no: 92/ 21
 13 Août t 1992 no: 1725
 3 Octobre 1992 no: 1728
 24 Mai 1992 no: 1718
 19 Mai 1992 no: 1716
 - CONSEİL ECONOMIQUE ET SOCIAL:
 NATIONS UNIES
 14 Août 1992 E/CN. 4/ 1992/S. 21/8
 28 Août 1992 E/CN. 4/Sub. 2/1992 30 Addl.
 4 Septembre 1992 E/CN. 4/Sub 2/ 1992/SR 22
 24 Septembre 1992 E/CN. 4/Sub 2/ 1992/SR 26
 22 Octobre 1992 E/CN. 4/1992/ S- 1/SR 2
 27 Octobre 1992 E/CN. 4/1992/ S- 1/10
 30 Novembre 1992 E/CN. 4/1992/ S- 2/NGO/1
 3 Décembre 1992 E/CN. 4/ 1992 /S-2/6
 7 Décembre 1992 E/CN. 4/ 1992 /S-2/SR. 2
 10 Décembre 1992 E/CN. 4/ 1992 /S-2/SR. 4
 - CUMHURİYET GAZETESİ: 22- 1- 1990
 6- 2- 1991
 - ÇELİK Edip: Milletlerarası Hukuk. İ.Ü. Yayını 2057
 Hukuk Fakültesi no: 456 cilt 1 İstanbul 1975
 - DIMENSION (La) INTERNATIONALE DU DROIT

- HUMANITAIRE: Pédone, Institut Henry Dunant,
 UNESCO 1986
 - FLAUSS Jean François: Le Droit de Recours
 Individuel Devant le Cour Européenne des Droits de
 L'Homme. A F D I 1990
 - HUMAN RIGHTS Status of International Instruments
 Chart of Raticication as at 31 July 1992 ST/HR/4/Rev. 6
 United Nations
 - İNAN Yüksel: Harp Esirleri, AÜSBFD XXXVIII Eylül
 1972 no 3 Cem Sar'a Armağan
 - LÜTEN İLHAN: Harp Suçları ve Uluslararası Hukuk
 AÜHFY 1951 Ankara
 - MERAY Seha: Devletler Hukukuna Giriş AÜSBFY Cilt
 I 1960 Ankara
 - PACTE INTERNATIONALE RELATIF AUX DROITS
 CIVILS ET POLITIQUES
 9 Novembre 1992 CCPR / C/ SR. 1202
 9 Novembre 1992 CCPR / C/ SR. 1200
 18 Novembre 1992 CCPR / C/ SR. 1202/ Addl
 28 Décembre 1992 CCPR / C/ 79/ Add/14
 28 Décembre 1992 CCPR / C/ 79/ Add/16
 28 Décembre 1992 CCPR / C/ 79/ Add/15
 19 Janvier 1993 CCPR/C/SR. 1178 Addl
 - PAZARCI Hüseyin: Uluslararası Hukuk Dersleri II.
 Kitap AÜSBFY 571 1989 Ankara
 - SEMAİNE (La) INTERNATIONALE :
 6 Novembre 1992 SI /25/ 92
 11 Décembre 1992 SI /26/ 92
 - SERVICE DE L'INFORMATION - COMMUNIQUE DE
 PRESSE: NATIONS UNIES
 26 Août 1992 SG/SM/1350
 27 Août 1992 SG/SM/1351 ve 27 Août 1992 SG/T/103
 13 Août 1992 HR/31411
 14 Août 1992 HR/3143
 4 Septembre 1992 IHA/ 76, ve 4 Septembre 1992 IHA/77
 27 Janvier 1993 HR/329

HUMANİTAS (*)

Çev: Arş. Gör. Diler Tamer GÜVEN (**)

"Italia..... terra omnium terrarum alumna
 eadem et parens, numine deum electa, quae..... sparsa
 congrageret imperia ritusque molliret, et tot popularum
 discordes ferasque linguas sermonis commerceo
 contraheret ad conloquia et humanitatem hominibus
 daret."

Plinius, Hist. Nat. iii. 5. 39

"İtalya ülkesi, bütün ülkenin çocuğu ve atası aynı
 durumda, tanrıların kutsal iradesiyle seçilmiş, yayılmış
 emirleri ve geleneği toplamak için ve insanların uyumsuz ve
 vahşi olanlarını yumuşatmak için, dillerini konuşma,
 konuşmaya ek olarak ticarete başarma ve insanlara insanlığı
 vermek için."

(*) Prof. Dr. Fritz Schulz'un "Prinzipien des Römischen
 Rechts" kitabının "humanitas" bölümünün İngilizce
 çevirisinden ("Principles of Roman Law", Çev.
 Marguerite Wolff. Oxford 1936, s. 189- 222) dilimize
 aktarılmıştır.

(**) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim
 Elemanı

"Humanitas" (1), kökü Roma'ya dayanan, Yunanca'da
 karşılığı olmayan bir sözcüktür. İlk kez Genç Scipio (Consül,
 M. Ö. 47.) etrafında toplanan ve Latin dili ve edebiyatı kadar
 Yunan felsefesinden de etkilenmiş olan bir grup tarafından
 kullanılmıştır. Yunan felsefe doktrinlerinde, özellikle Paanaiti-
 os'un kinde sözcüğün oluşum tohumlarını bulmak mümkündür.

Bu yeni sözcük, başlangıçta insanı doğadaki diğer
 canlılardan ayıran kişiliğin, özel değerini ve önemini ifade
 etmek için kullanılmıştı. Bu özel değer, insanı kendini
 eğitmeye ve geliştirmeye yükümlü kılmakla kalmıyor, başka
 insanların kişiliğine saygı göstermeyi ve onlara destek olmayı
 da gerektiriyordu. Bu görevleri inanarak yerine getiren bir
 kimse artık bir "insan" değil, bir "humanus" idi. Humanitas'ın
 ahlaki ve akli eğitim ile şevkat, iyilik, yakınlık, irade
 hakimiyeti ve başkalarına saygıyı ifade etmesi, bir kimsenin
 haklarının ve çıkarlarının her zaman korunamayacağını, kimi
 zaman başka kimseler için bazı şeylerden karşılık beklemeden
 vazgeçmek gerekebileceğini ifade ediyordu.

Sözcüğün tarihi de oldukça ilginçtir. Cicero'nun en
 sevdiği kelimelerden biriyken, Caesar, Livius, Tacitus ve
 klasik hukukçular tarafından hiç kullanılmamış, sonradan